

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana Magistra Damiana Wicherka
Weto ustawodawcze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w
praktyce politycznej
sporządzonej w Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu
Rzeszowskiego pod kierunkiem prof. UR dr hab. Sabiny
Grabowskiej oraz promotora pomocniczego dra Dominika
Szczepańskiego, ss. 527, Rzeszów 2023

1. Podstawa prawna recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.).

2. Temat rozprawy, zakres podjętych rozważań i ich nowatorskość

Na uznanie zasługuje oryginalność tematu prowadzonych badań. Polska doktryna nauk politycznych czy też nauk prawnych są bogate, jeśli chodzi o studia poświęcone procesowi ustawodawczemu, pozycji ustrojowej Prezydenta RP czy też kwestiom szczegółowym, jak partycypacja Prezydenta RP w procesie ustawodawczym. Natomiast odnotowujemy deficyty refleksji na temat empirycznych aspektów procesów zachodzących w parlamencie czy też realizacji przez Prezydenta RP powierzonych mu zadań. W tym wymiarze zagadnienia należy przywołać monografię B. Opalińskiego, *Rola Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w procesie stanowienia ustaw na tle praktyki*

ustrojowej Konstytucji III RP, Warszawa 2014. Z zastosowaniem metod badawczych stosowanych w naukach prawnych, czyli w innej perspektywie badawczej niż właściwej dla studiów prowadzonych przez Pana Doktoranta, podjęto w niej zagadnienia podnoszone w recenzowanej dysertacji. Innymi słowy, Panu Magistrowi Damianowi Wicherkowi udało się zdiagnozować w doktrynie nauk politycznych lukę dotyczącą ważnego zagadnienia badawczego i wypełnić ją podjętymi przez siebie rozważaniami. Dlatego też stwierdzam, że rozprawa *Weto ustawodawcze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w praktyce politycznej* wyróżnia się trafnością i znaczeniem podjętych zagadnień badawczych.

3. Cel i struktura rozprawy

Podstawowym celem badawczym rozprawy, bezpośrednio ustalonym przez Pana Magistra Damiana Wicherka (s. 10), było zbadanie genezy kształtowania się weta ustawodawczego Prezydenta RP oraz całościowe przedstawienie aktywności prezydentów w tym zakresie w okresie obowiązywania Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Ponadto w dysertacji poddano zbadaniu stanowisko poszczególnych rządów, partii politycznych i frakcji parlamentarnych do kolejno wnoszonych wet ustawodawczych. Celem było także przedstawienie znaczenia weta Prezydenta PR jako instrumentu politycznego oddziaływania na innych uczestników stosunków politycznych, w tym zasadniczo większość parlamentarną. Ten cel badawczy Autor realizował poprzez charakterystykę częstotliwości wetowania ustaw w zależności od opcji politycznej dysponującej większością w Sejmie.

Zasadniczo, ramy chronologiczne pracy obejmują lata 1997-2022, tj. okres od wejścia w życie obecnie obowiązującej Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. do ostatniego weta prezydenta Andrzeja Dudy z grudnia 2022 r. Zostały one logicznie wyznaczone. Po pierwsze, umożliwiły

zbadanie praktyki w okresie obowiązywania tych samych przepisów konstytucyjnych. Po drugie, jest to długi, a zarazem najdłuższy z możliwych, okres obowiązywania Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Po trzecie, w tym okresie miały miejsce istotne zmiany polityczne, zarówno jeśli chodzi o skład personalny parlamentu i artykułowane przezeń preferencje polityczne, jak i obsadę personalną urzędu Prezydenta RP.

Zarazem, Pan Doktorant – jako profesjonalny politolog – wie, że Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. nie powstała *ex nihilo*, i że nie jest ona pierwszym aktem, który politycznie ukształtował uczestników stosunków politycznych. Dlatego też, aby w sposób całościowy wyjaśnić uwarunkowania stosowania weta ustawodawczego słusznie zakresem podjętych działań badawczych objął także okres poprzedzający uchwalenie Konstytucji RP w 1997 r., tj. okres tzw. prowizorium konstytucyjnego lat 1989-1997. Umożliwiło to uwzględnienie w genezie związanej z wetem ustawodawczym praktyki politycznej dotyczącej odmowy podpisania ustawy przez prezydentów Wojciecha Jaruzelskiego i Lecha Wałęsę.

W ramach w ten sposób wyznaczonego podstawowego celu badawczego rozprawy Doktorant w sposób bezpośredni, precyzyjnie (s. 11), sformułował dwie hipotezy badawcze i sześć pytań badawczych.

Hipotezy badawcze:

- 1) weto prezydenta było odpowiedzią na apele ze strony społecznej o niepodpisywanie ustawy;
- 2) najczęściej wykorzystywaną przesłanką do odmowy podpisania ustawy przez prezydentów były błędy formalno-proceduralne, a nie przesłanki o charakterze politycznym.

Obie hipotezy badawcze są kluczowe z punktu widzenia rozwoju dyscypliny naukowej nauki o polityce i administracji. Pierwsza z nich dotyczy niesformalizowanych uczestników państwowego procesu decyzyjnego i ich związków z Prezydentem RP jako podmiotem

partycypującym w ostatnich stadiach tego procesu. Z kolei druga z hipotez badawczych odnosi się do motywów działania Prezydenta RP jako uczestnika procesu ustawodawczego. Na ile plasuje się w nim jako uczestnik procesu politycznego, opartego na czynniku wolicjonalnym, a na ile realizuje w nim konstytucyjne zadania Prezydenta RP, w szczególności te, o których mowa w art. 126 Konstytucji RP? Jest to ważna perspektywa badawcza i dobrze się stało, że Pan Magister Damian Wicherek nie tylko, że dostrzegł ją, ale uczynił z niej kluczowy aspekt prowadzonych badań.

W rozprawie Pan Doktorant udzielał odpowiedzi na następujące sześć pytań badawczych:

1) czy przepisy Regulaminu Sejmu zobowiązywały Sejm do rozpatrzenia weta prezydenta?;

2) czy weto ustawodawcze prezydenta miało wpływ na nastroje społeczne?;

3) czy w wyniku weta ustawodawczego prezydenta wnioskodawcy zapowiedzieli przygotowanie nowych propozycji legislacyjnych?;

4) który z prezydentów najczęściej korzystał z przysługującego mu prawa weta ustawodawczego i dlaczego?;

5) jaki wpływ na stosowanie weta ustawodawczego prezydenta miał okres kohabitacji?;

6) w jakim stopniu zbieżność polityczna prezydenta i większości parlamentarnej przyczyniła się do stosowania przez prezydentów weta ustawodawczego?

Zwraca uwagę holistyczność kwestii podnoszonych przez Pana Doktoranta w postawionych pytaniach badawczych. W ujęciu podmiotowym nie są one zredukowane do Prezydenta RP jako podmiotu stosującego weto ustawodawcze, ale odnoszą się do działalności różnych uczestników procesu ustawodawczego, jak też (pytanie nr 2) do obywateli jako pozostałych uczestników stosunków prawnych.

Natomiast w ujęciu przedmiotowym, postawione pytania badawcze dotyczą różnych zachowań politycznych, w tym – związanych z dynamiką stosunków politycznych wywołanych czy to alternacją władzy czy to innego rodzaju zmianą zachodzącą w środowisku działania uczestników państwowego procesu decyzyjnego.

4. Krytyka źródeł i ich wykorzystanie

W recenzowanej rozprawie źródła zostały prawidłowo dobrane i zastosowane. W szczególności, już w tym miejscu wymaga zaznaczenia, że rozprawa jest mocno osadzona w źródłach pierwotnych.

Podkreślenia wymaga aktualność wykorzystanych źródeł. Zostały one poddane precyzyjnej selekcji. W moim przekonaniu są to kluczowe źródła z zakresu badanej problematyki. Nie mam wątpliwości, że Autor nie tylko doskonale zna dorobek doktryny, ale także potrafi ustalić znaczenie poszczególnych publikacji.

Jak przysłało na profesjonalnego badacza, Pan Doktorant prowadzone badania osadził w źródłach pierwotnych. Wszędzie tam, gdzie odwołuje się do źródeł pierwotnych, bezpośrednio z nich korzysta. Imponuje przeprowadzona przez Niego kwerenda źródłowa przede wszystkim w Archiwum Prezydenta RP, jak również w Archiwum Sejmu RP. Kwerenda zasobów archiwalnych pozwoliła poznać dokumenty podstawowe dla wyznaczonego pola badawczego czyli przede wszystkim wnioski Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie ustawy, stenogramy posiedzeń Sejmu i sejmowych komisji dotyczące procedowania nad ustawami przekazanymi do ponownego rozpatrzenia przez Sejm, listy i apele kierowane do prezydentów z prośbą o podpisanie lub zawetowanie ustawy. Poznanie dokumentów źródłowych pozwoliło z kolei zrozumieć Panu Doktorantowi motywy i skutki działania uczestników badanych przez Niego procesów politycznych.

5. Zastosowane metody i techniki badawcze

Pan Doktorant zastosował metody i techniki badawcze właściwe dla dyscypliny naukowej nauki o polityce i administracji. Główna z nich to analiza treści. Jej zastosowanie umożliwiło Mu poznanie i zrozumienie szeregu dokumentów, w szczególności wniosków prezydenta o ponowne rozpatrzenie ustawy oraz aktów prawnych począwszy od konstytucji, ustaw konstytucyjnych, przez tzw. ustawy zwykłe, kończąc na regulaminach Kancelarii Prezydenta RP, regulaminie Sejmu i Senatu. Zastosował również metodę historyczną. Dzięki jej użyciu pokazał tak genezę obowiązujących regulacji prawnych, jak również okoliczności historyczne wpływające na zachowania polityczne uczestników stosunków politycznych w badanym przez Niego okresie tzn., po 1997 r.

Pan Doktorant posłużyłem się również analizą systemową. Dzięki niej „wydobył” kontekst polityczny związany z działalnością osób pełniących urząd Prezydenta RP (w tym: kohabitacja versus „efekt większościowy”) i jego wpływ na stosowanie weta ustawodawczego.

Zastosowaną w dysertacji metodą badawczą jest analiza decyzyjna. Dzięki niej Magister Damian Wicherek ustalał przyczyny, jakimi kierowali się poszczególni prezydenci decydując o odmowie podpisania ustawy oraz przyczyny, którymi kierował się Sejm, jego organy, działające w nim frakcje polityczne, postępując w dany, a nie inny sposób z danym wnioskiem Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie ustawy.

W związku z powyższym stwierdzam, że w recenzowanej dysertacji dobrano metody i techniki adekwatne dla podjętego przedmiotu badań i zastosowano je prawidłowo.

6. Szczegółowa ocena dysertacji

Konstrukcja rozprawy jest dostosowana do badanej problematyki. Oprócz wstępu, zakończenia, czterech aneksów, wykazu skrótów i

wykazu tabel, rozprawa złożona jest z pięciu rozdziałów. Ich wydzielenie jest logiczne, zupełne i nie budzi wątpliwości. Adekwatne są także tytuły rozdziałów. Rozdział pierwszy ma cechy rozdziału teoretycznego, wprowadzającego w tematykę pozycji ustrojowej Prezydenta RP i prawnych ram jego partycypowania w ostatnich stadiach procesu ustawodawczego. Natomiast pozostałe cztery rozdziały są poświęcone stosowaniu weta ustawodawczego przez kolejne osoby pełniące urząd Prezydenta RP, tj. Aleksandra Kwaśniewskiego (rozdział drugi), Lecha Kaczyńskiego (rozdział trzeci), Bronisława Komorowskiego (rozdział czwarty) i Andrzeja Dudę (rozdział piąty). W ramach systematyki poszczególnych rozdziałów Autor wyodrębnił stosowanie przez Prezydenta RP weta ustawodawczego w okresie działania poszczególnych rządów zaczynając od rządu Jerzego Buzka, a kończąc na rządzie Mateusza Morawieckiego. W ten sposób, zastosowana konstrukcja wewnętrzna rozdziałów od drugiego do piątego została podporządkowana uzyskaniu odpowiedzi na piąte i szóste pytania badawcze, tj. jaki wpływ na stosowanie weta ustawodawczego prezydenta miał okres kohabitacji? (pytanie numer 5) i w jakim stopniu „efekt większościowy” przyczynił się do stosowania przez prezydentów weta ustawodawczego? (pytanie numer 6).

W celu zweryfikowania/sfalsyfikowania postawionych hipotez badawczych i odpowiedzi na postawione pytania badawcze, w nawiązaniu do benedyktyńskiej szkoły prowadzenia badań naukowych, Magister Damian Wicherek weto za wetem rekonstruuje jego przedmiot, motywy i okoliczności sformułowania, jak również treść i skutek partyjnej oraz sejmowej reakcji na prezydencki sprzeciw. W tym zakresie jest bezkompromisowy. Niezależnie od tego, czy kwestia dotyczy wniosków o ponowne rozpatrzenie ustawy sformułowanych 25, 15 lat temu czy w ostatnich miesiącach, są to wywody tak samo precyzyjne i dokładne.

Zaznaczenia wymaga jasność i merytoryczna poprawność sformułowanych stwierdzeń. Jedynie pojedyncze z nich mogą budzić wątpliwości, co do ich rozumienia. S. 56: „prawo łaski może być stosowane w sytuacji, kiedy poprzez proces karny nie ma możliwości naprawy nieprawidłowego orzeczenia sądu, (...)”.

S. 64: Prezydent może nie powołać na urząd sędziego, „jeśli w uznaniu prezydenta przedstawiony we wniosku KRS kandydat może naruszać wartości art. 126 Konstytucji RP”.

Rozdziały dysertacji są zakończone podsumowaniem. Autor ujął w nich częściowe wnioski, do których doszedł w związku z badaniem stosowania weta ustawodawczego przez poszczególnych prezydentów (a w rozdziale pierwszym: na tle pozycji ustrojowej Prezydenta RP). W zakończeniu rozprawy, podobnie jak w innych jej częściach, zaprezentowane zostały liczne celne konkluzje. Co wymaga zaznaczenia, są one wyrazem nie tylko ustaleń już zawartych w doktrynie, ale także autorstwa Pana Doktoranta.

Autor recenzowanej rozprawy doktorskiej w sposób wyczerpujący odniósł się do stawianych w rozprawie hipotez badawczych i pytań badawczych. Pierwszą z postawionych hipotez badawczych zweryfikował pozytywnie, natomiast drugą – częściowo pozytywnie i częściowo negatywnie. Analiza zgromadzonego materiału źródłowego pozwoliła Mu stwierdzić, że błędy formalno-proceduralne były najczęstszymi przyczynami do odmowy podpisania ustawy. Zarazem jednak, nie były jedynymi przesłankami zastosowania weta ustawodawczego. Także ze względów politycznych czy ekonomicznych prezydenci odmawiali podpisania ustawy.

Praktyka korzystania przez prezydentów z prawa wnioskowania do Sejmu o ponowne rozpatrzenie ustawy pozwoliła również na udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

7. Walory formalne rozprawy

Rozprawa została napisana językiem politologicznym, opartym na poprawnej polszczyźnie. Aparat naukowy został zastosowany prawidłowo.

Wrażenie robi precyzja przeprowadzanego wywodu, staranność w wyrażaniu myśli. Odnotowano jedynie pojedyncze błędy interpunkcyjne, językowe, czy tzw. „literówki”, np. „dawałoby kwotę, którą jednorazową mógłby” (s. 37), „W śród” (s. 54), „Do grona odznaczeń wojskowych należą także „Gwizdy”” (s. 55), „przejęły ex lege ww. minie Skarbu Państwa” (s. 142), „Decyzję Prezydenta Kwaśniewskiego o wecie poprał natomiast Andrzej Rzepliński” (s. 189), „Polityk postawił zatem zadać pytanie” (s. 285), „ostanie posiedzenie Sejmu VII kadencji odbyło się” (s. 366), „podejmował ją w ramach swoich kompetencji” (s. 409).

Z punktu widzenia oceny rozprawy, nie mają one znaczenia. Wspominam o nich przede wszystkim w kontekście opublikowania dysertacji w formie monografii naukowej.

Konkluzje

Rozprawa doktorska Magistra Damiana Wicherka jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego. Ma walory tak deskrypcyjne, jak i eksplanacyjne. Charakteryzuje ją dojrzałość warsztatowa i metodologiczna samoświadomość Autora, w tym – świadomość znaczenia źródeł pierwotnych dla jakości i oryginalności prowadzonych badań naukowych. Doktorant potwierdził znajomość badanej problematyki, literatury przedmiotu, umiejętność systematyki przedmiotu badań. Na tej podstawie stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana Magistra Damiana Wicherka spełnia wymagania określone przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.). Pan Doktorant podjął i zbadał oryginalny problem naukowy. Stopień oryginalności podjętego

problemu naukowego oceniam bardzo wysoko. Ogólną wiedzę teoretyczną Pana Doktoranta w dyscyplinie naukowej nauki o polityce i administracji oceniam bardzo wysoko. Nie mam też wątpliwości, że Pan Doktorant opanował umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana Magistra Damiana Wicherka do dalszych stadiów przewodu doktorskiego. Zarazem składam wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej Pana Magistra Damiana Wicherka.

Jacek Zaleśny

